

En bok om utveckling av svenska språket, typ dubbla supinum

Under vistelse i hängmattan under sommaren har jag hunnit läst en intressant bok som jag kommer berätta om i denna artikel.

Vad nu! Det måste väl heta *hunnit läsa* resp. *kommer att berätta om*? Och hur kan man tillåta ordet *typ* på sätt som i rubriken?

Helt korrekta anmärkningar, men enligt den bok som jag ska berätta om, kan det mycket väl bli rumsrent att skriva *hunnit läst*, *kommer berätta* och *typ* i framtidens svenska. Detta och mycket, mycket annat om svenska språket och dess utveckling finns att läsa i en bok som kom ut i slutet av 2004. Den heter ”ju” med undertiteln **ifrågasatta självklarheter, om svenskan, engelskan och alla andra språk** och är skriven av **Olle Josephson**, som är chef för Svenska språknämnden. Denna bok och boken **Komma rätt, komma fel och komma till punkt**, som Tommy Persson recenserar på annan plats i detta nummer av Teknikinformatören, bör läsas av alla som har svenska språket som arbetsverktyg, och dit hör ju teknikinformatörerna. Jag talar inte i egen sak och har inte heller provision på försäljningen, utan jag ger denna rekommendation enbart därför att böckerna är intressanta och tar upp ämnen och frågor som varje skribent bör känna till, men som sällan behandlas explicit och koncist.

Åter till boken ”ju” som jag ser som en intressant sammanfattning av hur svenska språket utvecklats under de senaste decennierna, och hur utvecklingen kan tänkas bli. Vidare behandlar boken hur svenskan förhåller sig till andra språk, speciellt engelskan. Det är kanske mer korrekt att boken anger hur vi bör förhålla oss till engelska språket.

Utöver en del förutsägelser om ändrade normer för olika konstruktioner, typ *hunnit läst*, hävdar författaren att svenska språket genomgått följande fem viktiga fenomen på senare tid:

- **Internationalisering**, som har att göra med inverkan av främmande språk, speciellt engelskan, men också fenomen som **rinkebysvenska**.
- **Visualisering**, som tar sig uttryck i att text numera utformas för ögat mer än för örat; ett citat ur boken lyder: *”Synintrycket är avgörande. Skriften och texterna utformas för att synas, inte för att höras.”* Ämnet har behandlats inom FTI tidigare, både i FTI-nytt och som föredrag vid medlemsmöten.
- **Intimisering**, som innebär att språket förändrats mycket beroende på **du**-reformen
- **Tal och skrift**: Ett citat ur boken belyser vad det handlar om: *”Det [korta stycken och meningar, långa ord] återspeglar en helt annan textbyggnadsstrategi än 1964: informationen komprimeras i korta meningar som packas mycket tätt med långa, betydelserika ord. En sådan text blir svår att lyssna till.”* Den intresserade hänvisas till bokens exempel för närmare detaljer.

- **Teknifiering**, språkets utveckling till följd av den digitala revolutionen och ordbehandlare. Författaren vill dock tona ned betydelsen av teknikutveckling på språket och anser att tekniken förstärker och påskyndar de fyra övriga fenomenen ovan. Ett citat ur boken lyder: *”Tekniken visualiserar. E-brevet och sms-meddelandet är språk för ögat, som ersätter många telefonsamtal. Webbplatsen och ordbehandlingsprogrammen gör varje skribent till layoutare och grafisk formgivare.”*

Det går inte att täcka mycket av boken i en recension, men det kan vara intressant att citera några formuleringsproblem. Läsaren hänvisas till boken för detaljer.

Ett riktigt problem att ta allvarligt på: Väljaren vet inte vad den vill

Detta problem bl.a. har att göra med svårigheter att skriva könsneutralt på svenska utan att texten känns kantig.

Ett riktigt problem att ta lätt på: Hon bad honom stryka sin kjol och slips

Vems kjol resp. slips blir struken? Jag tycker dock att man bör försöka vara tydlig. Ett avskräckande exempel som funnits på en valaffisch för Moderaterna under 2003 och som behandlats i tidskriften Språkvård 1/03 är följande:

Varför vill (s) driva Britta från sitt hus?

Frågan är: Vems är huset: Tillhör det Britta eller (s)? Affischkompositören kan ha gjort formuleringen för att läsaren ska lägga meningen på minnet, men om den ska ha någon inverkan på läsarens politiska val borde den ha givits en klar innebörd.

Skenproblem att leva med: Vi har inte orkat tänkt färdigt

Här handlar det om **dubbelt supinum** av den typ som finns i ingressen till denna artikel. Sådant får man räkna med att få leva med enligt författaren. Det finns ingen naturlag som säger att man inte ska ha dubbelt supinum; språkets regler bildas av det som fungerar i praktiken. En personlig fundering över varför man borde skriva *orkat tänka*, *hunnit läsa*, *fått göra* etc. är att denna formulering innehåller få böjda ord; *tänka*, *läsa*, *göra* är ju oböjda former och sådana borde vara att föredra i alla språk så länge böjningen, som i dessa fall, inte tillför någon information.

Skenproblem att göra sig av med: Vi har vare sig tid eller råd

Man ska inte behöva diskutera om rätt eller fel användning av *vare sig* och *varken*, och det verkar skönt. Ett liknande

problem att göra sig av med är frågan om huruvida det ska heta *bättre än mig* eller *bättre än jag*. Man får acceptera båda och ägna sig åt viktigare språkfrågor.

Jag har tagit mig friheten att uttrycka några egna åsikter som delvis går mot bokens författare, och det bör var och en som läser boken tillåta sig och därmed hörsamma Olle Josephsons uppmaning på bokens sista rader: *”Det är bara att sätta igång diskussionen [om begrepp och åsikter i boken]. Det är det jag vill. Ju.”*

Så läs boken både för utveckling av din egen kompetens och för att få inspiration till diskussion om svenska språket och dess utveckling!

Böcker, typ ”ju” och **Komma rätt, komma fel och komma till punkt**, vore bra att ha i pdf-format så att man lätt kunde söka upp avsnitt som behandlar språkfrågor som man stöter på som skribent. En CD som bilaga till varje bok av detta slag är något att önska sig.

Åke Rullgård
pidoc@swipnet.se
Teknikinformatören 3/2005

Olle Josephsson
”ju”
Norstedts Ordbok
ISBN 91-7227-406-9

Mera om svenska språket för den intresserade i

Språket i Vetenskapsradion är programmet om hur språket används och förändras, om språkvård och om hur språk och samhälle ömsesidigt påverkar varandra. Lars-Gunnar Andersson, professor i modern svenska vid Göteborgs Universitet, är återkommande gäst i programmet och svarar på lyssnarfrågor. ”Språket” sänds i P1 tisdagar kl. 13.20 med repris 19.03 och söndag 07.30.

Du kan också höra det senaste programmet på webben. Från Sveriges Radios hemsida, www.sr.se, väljer du **P1, Vetenskap, Språket**. Väl där, kan du också gå till ett arkiv och läsa om sådant som behandlats i programmet sedan 2003.